

Veiledning

Fond for urealiserte gevinster

(Oktober 2007, revidert oktober 2010)

1	Oppsummering	2
2	Bakgrunn, ordlyd og formål	3
2.1	Bestemmelsens ordlyd	4
2.2	Formålet med bestemmelsen og hvem den gjelder for	4
2.3	Regler i de andre nordiske landene	5
3	Prinsipper for anvendelse og sentrale begreper	5
3.1	Urealisert gevinst	6
3.2	Reversering av urealiserte gevinster	7
3.3	Anskaffelseskost	8
3.3.1	Anskaffelseskost etter IFRS	8
3.3.2	Anskaffelseskost for gjeldsinstrumenter	9
3.3.3	Avskrivninger og nedskrivninger	9
3.3.4	Overføringer mellom selskaper under samme kontroll	9
4	Anvendelse av reglene på enkelteiendeler og -forpliktelser	10
4.1	Investerings eiendommer, varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	10
4.1.1	Investerings eiendommer regnskapsført til virkelig verdi	10
4.1.2	Verdiregulering	11
4.1.3	Estimert anskaffelseskost	11
4.2	Biologiske eiendeler	12
4.3	Leting etter og evaluering av mineralressurser	12
4.4	Finansielle instrumenter	12
4.4.1	Anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler	13
4.4.2	Aksjer og obligasjoner regnskapsført til virkelig verdi	13
4.4.3	Reforhandling av lån	14
4.4.4	Konvertible obligasjoner – utskilling av egenkapitalelement	14
4.4.5	Valutaterminkontrakter	15
4.4.6	Innebygde derivater	15
5	Anvendelse av reglene på grupper av eiendeler og forpliktelser	15
5.1	Vurderingsenheten	15
5.1.1	Regnskapslinje	16
5.1.2	Kontantgenererende enhet	16
5.1.3	Markedsrisiko	17
5.1.4	Porteføljevurdering	17
5.1.5	Eksempel	18
5.2	Sikringsbokføring	19
6	Utsatt skatt	19

7	Unntak fra plikten til avsetning for urealiserte gevinster	20
7.1	Eiendeler som skal/kan vurderes til virkelig verdi etter GRS	20
7.1.1	Markedsbaserte finansielle omløpsmidler (regnskapsloven § 5-8)	20
7.1.2	Pengeposter i utenlandsk valuta (regnskapsloven § 5-9)	20
8	Presentasjon og noteopplysninger	22
	Vedlegg 1 Brev fra Finansdepartementet til KPMG	23
	Vedlegg 2 Regler i Danmark	24

1 Oppsummering

Hovedformålet med denne veiledningen er å fremme en ensartet fortolkning og anvendelse av lovbestemmelsen om fond for urealiserte gevinster i aksjelovene § 3-3a, se punkt 2. Derne har det vært et mål å bidra med innspill til en eventuell fremtidig forskrift.

Veiledningen legger til grunn at foretak som avlegger IFRS-regnskap, bare må foreta avsetning til fond for urealiserte gevinster dersom samtlige av de følgende tre vilkår er oppfylt:

- En urealisert gevinst er reflektert i balanseført verdi av en eiendel og/eller en forpliktelse (ev. en gruppe av eiendeler og/eller forpliktelser), se punkt 3.1.
- Denne urealiserte gevinsten er ikke omfattet av unntakene i lovbestemmelsens annet ledd (aksjelovene § 3-3a annet ledd), se punkt 7.
- Vurderingen av regnskapsposten i IFRS-regnskapet er ikke tillatt etter regnskapsloven kapittel 3-7 og GRS, se punkt 2.2 og 3.

Fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede, se punkt 3.2. Det kan tas hensyn til utsatt skatt ved beregning av avsetningen, se punkt 6.

Avsetningen til fondet beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost. Veiledningen legger til grunn at anskaffelseskost skal forstås som regnskapsmessig anskaffelseskost etter IFRS, jf. punkt 3.3.1.

- Tilbakebetalinger reduserer anskaffelseskost
- Påkostninger på anleggsmidler øker anskaffelseskost
- Av- og nedskrivninger reduserer ikke anskaffelseskost
- Renteffekter ved bruk av effektiv rente-metode (eventuelt ved lineær tilnærming) endrer anskaffelseskost for gjeldsinstrumenter gjennom instrumentets løpetid

Ved bruk av verdireguleringsmodellen i IAS 16 og ved bruk av estimert anskaffelseskost i IFRS 1 avsettes forskjellen mellom oppregulert verdi og anskaffelseskost (før oppregulering) til fondet, jf. punkt 4.1.2 og 4.1.3. Det er ingen holdepunkter i lovforarbeidene eller i lovens ordlyd for at hele differansen mellom oppregulert verdi og tidligere balanseført verdi skal avsettes.

Bestemmelsen åpner for at vurderingsenheten kan være større enn den enkelte eiendel eller forpliktelse, men gir ikke retningslinjer for når dette er tillatt, ut over det lovforarbeidene sier om hensyn bak bestemmelsen. I henhold til veiledningen vil det i spørsmålet om gruppevis vurdering være naturlig å se hen til valg av vurderingsenhet i regnskapsregelverket, bl.a. kontantgenererende enheter etter IAS 36 og avhendingsgrupper etter IFRS 5. Andre regnskapsmessige betraktninger kan også være aktuelle, bl.a. gruppering av eiendeler/forpliktelser innen samme type markedsrisiko og å se hen til hva som kan betraktes som en portefølje etter GRS. Se punkt 5.

Avsetningskravet innebærer ikke at utbyttegrunnlaget ved bruk av IFRS vil bli nøyaktig det samme som ved bruk av GRS (regnskapsloven kapittel 3-7 og god regnskapsskikk). Slik likhet ville kreve et "skyggeregnskap" etter GRS for å beregne avsetningen i IFRS-regnskapet. Fondet er videre begrenset til avsetning for urealiserte gevinster, selv om overgang til IFRS kan medføre endret regnskapsføring også på andre områder, for eksempel ulik periodisering av inntekter og kostnader/tap. Økning eller reduksjon i egenkapitalen som ikke skyldes regnskapsføring av urealiserte gevinster, føres ikke mot fondet, og det oppnås derfor ikke full nøytralitet sammenlignet med GRS. Nøytralitet i forhold til GRS oppnås heller ikke fullt ut for alle regnskapsførte urealiserte gevinster. Avvik er påpekt underveis i veiledningen. Utbyttegrunnlaget bør være tilnærmet det samme for å oppnå målsettingen om at selskaper som følger IFRS, ikke skal oppnå et vesentlig høyere utbyttegrunnlag enn andre selskaper. Finansdepartementet har varslet at forskriftsbestemmelser er under utvikling. For å ta høyde for eventuelle innskjerper, bør det utvises varsomhet ved utdelinger.

Utdelingsbegrensninger kan også følge av det generelle kravet i aksjelovene § 8-1 fjerde ledd om at det ikke i noe tilfelle kan besluttes utdelt mer enn forenlig med forsiktig og god forretningsskikk.

2 Bakgrunn, ordlyd og formål

Bestemmelsen i aksjeloven og allmennaksjeloven (aksjelovene) § 3-3a om fond for urealiserte gevinster trådte i kraft 1. juli 2005. Når eiendeler verdsettes høyere enn anskaffelseskost i selskapsregnskapet, skal differansen avsettes til et eget fond for urealiserte gevinster. Unntak er gitt for bl.a. pengeposter i utenlandsk valuta og for finansielle instrumenter etter regnskapsloven § 5-8. Fondet representerer en ny type bundet egenkapital etter aksjelovene, og avsetningskravet begrenser adgangen til å dele ut utbytte.

Lovforarbeidene gir ikke tilstrekkelig veiledning om hvordan lovens ordlyd skal fortolkes, og hvordan den skal anvendes i praksis. I påvente av en eventuell forskrift er det ønskelig med en felles forståelse av hovedbegrepene.

Formålet med dette notatet er derfor å fremme en ensartet forståelse av lovbestemmelsen og dens anvendelse, samt å bidra med innspill til en eventuell forskrift. Notatet gir en veiledning om innholdet i sentrale begreper og eksempler på anvendt bruk av reglene. Hensikten er i første rekke å bidra til å redusere risikoen for at ulik tolkning av lovparagrafen gir vesentlig forskjellige løsninger.

2.1 Bestemmelsens ordlyd

Lovteksten lyder som følger:

§ 3-3a. Fond for urealiserte gevinster

Selskapet skal ha et fond for urealiserte gevinster. Dersom selskapet vurderer eiendeler til virkelig verdi, skal det sette av til fondet en positiv differanse mellom balanseført verdi av hver enkelt eiendel eller gruppe av eiendeler og deres anskaffelseskost under hensyn til effekten av utsatt skatt. Dette gjelder tilsvarende ved vurdering av gjeld til virkelig verdi. Selskapet skal avsette til fondet på samme måte som etter annet punktum dersom det ved verdiregulering eller på annen måte regnskapsfører eiendeler til en verdi som overstiger anskaffelseskost.

Plikten til å avsette til fond for urealiserte gevinster omfatter ikke differanser etter første ledd knyttet til vurdering av:

- 1. finansielle instrumenter i samsvar med regnskapsloven § 5-8,*
- 2. pengeposter i utenlandsk valuta,*
- 3. eiendeler som nevnt i § 8-1 første ledd nr. 2,*
- 4. andre poster når det er fastsatt i forskrift gitt av departementet.*

Fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede.

Departementet kan i forskrift gi regler om beregning av differansen etter første ledd.

Første ledd angir hva som skal avsettes til fondet, og etter annet ledd begrenses plikten til å sette av til fondet. Tredje ledd klargjør at fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede, se omtale i punkt 3.2.

Etter fjerde ledd kan departementet gi forskrifter om beregning av differansen etter første ledd. Beregningen av avsetning til fondet kan være komplisert, og det anses derfor å være behov for forskrifter, bl.a. for å kunne justere for uforutsette effekter. Finansdepartementet har varslet at forskriftsbestemmelser er under utvikling.

2.2 Formålet med bestemmelsen og hvem den gjelder for

Lovreglene er satt i kraft for å sikre at selskaper som følger IFRS, ikke kan få et vesentlig høyere utbyttegrunnlag enn andre selskaper. Det uttalte formålet med bestemmelsen er å sikre nøytralitet i utbyttegrunnlaget uavhengig av om selskapet velger norsk regnskapslov eller internasjonale regnskapsstandarder.

Bestemmelsen begrenser seg ikke til foretak som avlegger IFRS-regnskap. Det er imidlertid lagt til grunn at avsetningskravet etter sitt innhold ikke medfører noen avsetningsplikt for foretak som utarbeider selskapsregnskap etter bestemmelsene i regnskapsloven kapittel 3-7 og god

regnskapsskikk (GRS¹), jf. forarbeidene i Ot.prp. nr. 39 (2004–2005) punkt 9.3 samt Finansdepartementets brev av 26. januar 2006 til KPMG (vedlegg 1). Bestemmelsen har betydning for selskapsregnskaper avlagt etter vurderingsreglene i IFRS, enten det er full IFRS (jf. regnskapsloven § 3-9 tredje ledd og fjerde ledd annet punktum) eller forenklet IFRS (jf. Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder).²

2.3 Regler i de andre nordiske landene

Spørsmålet om urealiserte gevinster skal avsettes til et bundet fond, er ikke en særnorsk problemstilling. I Danmark tillates, i likhet med i Norge, at selskapsregnskapene utarbeides i samsvar med IFRS. For selskapsregnskaper avlagt i henhold til den danske årsregnskapsloven er det også åpnet for bruk av virkelig verdi på en rekke poster. De danske reglene for binding i fond er nærmere omtalt i vedlegg 2.

Svenske myndigheter tillater foreløpig ikke IFRS i selskapsregnskapene. Den svenske årsregnskapsloven åpner for bruk av virkelig verdi på enkelte poster, men disse bestemmelsene er ikke trådt i kraft ennå. Dette skyldes blant annet at spørsmålet om selskapsrettslig binding av urealiserte gevinster er under utredning. Finland og Island har, etter det vi er kjent med, ennå ikke innført konkrete bestemmelser om binding av urealiserte gevinster.

3 Prinsipper for anvendelse og sentrale begreper

Avsetningskravet er begrenset til urealiserte gevinster. Ved praktisk anvendelse av bestemmelsen må det derfor først tas stilling til om det foreligger en urealisert gevinst.

Det fremkommer direkte i bestemmelsen at det er et fond for *urealiserte gevinster*, og i henhold til lovforarbeidene er bakgrunnen for bestemmelsen den utvidede adgangen/plikten til bruk av virkelig verdi som følger av IFRS. Dersom det ikke foreligger noen urealisert gevinst, skal avsetning derfor ikke foretas.

Videre medfører ikke avsetningskravet etter sitt innhold noen avsetningsplikt for selskaper som avlegger sitt selskapsregnskap etter regnskapsloven kapittel 3-7 og god regnskapsskikk (GRS¹), jf. punkt 2.2. Dersom regnskapspostene ikke er underlagt andre vurderingsregler etter IFRS enn etter GRS, må det derfor ikke foretas noen avsetning til fond for urealiserte gevinster. Samme resonnement må kunne legges til grunn i de tilfeller der vurderingsreglene etter IFRS er en alternativ tillatt løsning etter GRS. Dette innebærer at avsetning til fond for urealiserte gevinster

---

¹ I denne veiledningen henviser forkortelsen GRS til regnskapsloven kapittel 3-7 og god regnskapsskikk. GRS-begrepet, slik det er brukt i veiledningen, omfatter *ikke* særskilte regnskapsbestemmelser gitt med hjemmel i regnskapsloven § 10-1, for eksempel regler i årsregnskapsforskriftene for finanssektoren.

² Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder ble fastsatt av Finansdepartementet 22. desember 2006 med hjemmel i regnskapsloven § 3-9 femte ledd. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2007, med virkning for regnskapsår påbegynt 1. januar 2006 eller senere. Et forslag til endringer i forskriften har vært på høring, og er til behandling i Finansdepartementet.

bare skal gjøres i de tilfeller der det foreligger en urealisert gevinst og det valgte prinsippet etter IFRS ikke er et tillatt prinsipp i et regnskap etter GRS.

Ovennevnte prinsipper er oppsummert i matrisen nedenfor:

	For regnskapsposter som er balanseført til virkelig verdi eller verdiregulert på annen måte, vurder om følgende situasjon foreligger:	Avsetning til fond for urealiserte gevinster i IFRS-selskapsregnskapet?
1	Det foreligger ingen urealisert gevinst (se notatets punkt 3.1).	Ingen avsetning
2	Regnskapsposten er omfattet av unntaket i 2. ledd (se notatets punkt 7).	Ingen avsetning
3	Vurderingen av regnskapsposten i IFRS-regnskapet er identisk med GRS eller en tillatt alternativ metode etter GRS. ³	Ingen avsetning
4	Det foreligger urealisert gevinst og vurderingen av regnskapsposten i IFRS-regnskapet er ikke tillatt etter GRS. ³	Avsetning foretas til fond for urealiserte gevinster.

For poster hvor avsetning til fondet kreves, beregnes avsetningsbeløpet etter lovens ordlyd. Sentrale begreper i lovteksten er ikke definert. Det er for eksempel ikke presisert hva som menes med urealiserte gevinster, anskaffelseskost og gruppe av eiendeler/forpliktelser. Ulike tolkninger av disse og andre begreper kan få stor effekt på beregningen av avsetningens størrelse, og således påvirke utbyttegrunnlaget vesentlig. Begrepet *urealisert gevinst* er omtalt i notatets punkt 3.1; drøftelse av begrepet *anskaffelseskost* følger i notatets punkt 3.3, og identifiserte problemstillinger ved anvendelsen av reglene drøftes i punkt 4. Hva som kan inngå i en gruppe av eiendeler og forpliktelser, er omtalt i punkt 5.

3.1 Urealisert gevinst

Aksjelovene § 3-3a angir at selskapet skal ha et fond for urealiserte gevinster, men begrepet *urealisert gevinst* er ikke klart definert i lovteksten. Heller ikke i forarbeidene er dette definert, utover omtalen i Ot.prp. nr. 39 punkt 6.1.5:

³ I denne veiledningen henviser forkortelsen GRS til regnskapsloven kapittel 3-7 og god regnskapsskikk. GRS-begrepet, slik det er brukt i veiledningen, omfatter *ikke* særskilte regnskapsbestemmelser gitt med hjemmel i regnskapsloven § 10-1, for eksempel regler i årsregnskapsforskriftene for finanssektoren.

”Departementet mener at en naturlig konsekvens av dette bør være at urealiserte gevinster knyttet til utvidet anvendelse av virkelig verdi og oppskrivning etter IFRS skal være bundet egenkapital.”

Urealisert gevinst forstås vanligvis som en gevinst/verdistigning som ikke er realisert ved overføring av risiko og kontroll. Slike urealiserte gevinster inkludert i balanseførte poster er ikke begrenset til gevinster som er resultatført, men omfatter også poster som er ført direkte mot egenkapital.

I lovbestemmelsen operasjonaliseres urealisert gevinst som forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost. Begrepet *anskaffelseskost* er drøftet i notatets punkt 3.3. Enkelte identifiserte problemstillinger ved anvendelse av reglene drøftes i punkt 4.

Fondet kan ikke bli negativt. Urealisert tap reduserer ikke avsetningen utover det som følger av at flere eiendeler/forpliktelser kan sees i sammenheng ved avsetning til fondet, se punkt 5.

Regnskapsføring av urealiserte gevinster kan pr. i dag være aktuelt innenfor disse IFRS-standardene:

- IFRS 1 Førstegangsanvendelse av internasjonale standarder for finansiell rapportering
- IFRS 6 Leting etter og evaluering av mineralressurser
- IAS 16 Eiendom, anlegg og utstyr
- IAS 27 Konsernregnskap og separat finansregnskap, IAS 28 Investeringer i tilknyttede foretak og IAS 31 Andeler i felleskontrollert virksomhet
- IAS 38 Immaterielle eiendeler
- IAS 39 Finansielle instrumenter – innregning og måling
- IAS 40 Investeringseiendom
- IAS 41 Landbruk

3.2 Reversering av urealiserte gevinster

Fondet kan løses opp når og i den grad grunnlaget for avsetningen ikke lenger er til stede. Avsetning gjort til fondet vil reversere ved:

- Regnskapsmessig realisasjon
- Reduksjon av balanseført virkelig verdi uten tilsvarende reduksjon av anskaffelseskost
- Avskrivninger/nedskrivninger på oppreguleringer omtalt i punkt 4.1.2 og 4.1.3

Denne veiledningen legger til grunn at realisasjon skal forstås ut fra det regnskapsmessige realisasjonsbegrepet. Urealisert gevinst forstås vanligvis som en gevinst/verdistigning som ikke er realisert ved overføring av risiko og kontroll. Ved realisasjon av en eiendel eller forpliktelse oppløses også de urealiserte gevinstene knyttet til eiendelen eller forpliktelsen. Grunnlaget for avsetning til fond for urealiserte gevinster er derfor ikke lenger til stede. Ved konserninterne transaksjoner til kontinuitet oppløses avsetningen til fond for urealiserte gevinster i overdragende selskap, men fondsavsetningen videreføres i overtakende selskap, jf. punkt 3.3.4 Overføringer mellom selskaper under samme kontroll.

Dersom en eiendel balanseført til virkelig verdi synker i verdi, reduseres den urealiserte gevinsten reflektert i balanseposten. Grunnlaget for avsetning til fondet reduseres tilsvarende. Det er en forutsetning at eiendelens anskaffelseskost ikke reduseres tilsvarende, for eksempel ved en tilbakebetaling. Tilsvarende, hvis en forpliktelse balanseført til virkelig verdi øker, reduseres den urealiserte gevinsten reflektert i balanseført forpliktelse.

Ved bruk av verdireguleringsmodellen i IAS 16 (se punkt 4.1.2), avskrives/nedskrives eiendelen mellom hver verdiregulering. Ved oppregulering til estimert anskaffelseskost (se punkt 4.1.3) regnskapsføres eiendelen i det etterfølgende til den nyetablerte anskaffelseskosten med fradrag for akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger. Avskrivninger og nedskrivninger på oppregulering reduserer balanseført verdi. Avskrivninger og nedskrivninger på den del av oppreguleringen som er bundet i fondet, reverserer avsetningen til fondet tilsvarende fordi avskrivningene og nedskrivningene reduserer de balanseførte urealiserte gevinstene.

Når fondsavsetninger løses opp, reverserer også eventuell tilhørende utsatt skatt. For nærmere omtale av utsatt skatt, se punkt 6 Utsatt skatt.

3.3 Anskaffelseskost

Operasjonaliseringen av urealisert gevinst som forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost gjør det nødvendig å definere begrepet *anskaffelseskost*. Lovteksten refererer til anskaffelseskost uten å klargjøre begrepets innhold. Forarbeidene gir heller ikke klar veiledning. Bruk av anskaffelseskost i regnskapsmessig sammenheng i selve lovteksten trekker i retning av at det er den regnskapsmessige definisjonen av begrepet som skal benyttes. Det samme gjør bestemmelsen i fjerde selskapsrettsdirektiv artikkel 33 om avsetning til fond. Det antas derfor at det er regnskapsmessig anskaffelseskost som skal brukes ved beregningen av urealisert gevinst.

Regnskapsmessig anskaffelseskost omfatter anskaffelseskost både ved kjøp og ved tilvirkning. Tilbakebetalinger reduserer anskaffelseskost, for eksempel avdrag på lån. Opptrekk på lån mv. øker anskaffelseskost. Påkostninger av anleggsmidler øker anskaffelseskost.

3.3.1 Anskaffelseskost etter IFRS

Verken lovforarbeidene eller paragrafens ordlyd klargjør om begrepet *anskaffelseskost* skal tolkes som anskaffelseskost etter GRS eller anskaffelseskost etter IFRS. Bestemmelsen er imidlertid innført med sikte på selskaper som avlegger regnskap etter IFRS og derved anvender anskaffelseskost etter IFRS i sitt regnskap. Dersom anskaffelseskost etter GRS skulle benyttes ved beregning av fondsavsetningen, ville dette kreve et ”skyggeregnskap” i samsvar med GRS. Sammenhengen mellom regnskapsloven § 3-9 og aksjelovene § 3-3a taler for at anskaffelseskost etter IFRS skal benyttes, og veiledningen legger dette til grunn.

I den grad IFRS åpner for alternative måter å beregne anskaffelseskost på, må det foretas et valg. Valget må være konsistent og i tråd med formålet med avsetning til fondet. Formålet med avsetning til fondet er å sikre nøytralitet i utbyttegrunnlaget uavhengig av om selskapet velger GRS eller IFRS, og at urealiserte gevinster ikke deles ut (unntatt finansielle instrumenter i

samsvar med regnskapsloven § 5-8 og pengeposter i utenlandsk valuta i samsvar med regnskapsloven § 5-9).

Et eksempel på et område hvor IFRS har to alternative prinsipper for beregning av anskaffelseskost, er i forbindelse med egentilvirking av anleggsmidler. Etter IAS 23 kan låneutgiftene balanseføres som en del av anskaffelseskost eller kostnadsføres⁴. Hensynet til konsistens tilsier at den metode foretaket valgte da anleggsmiddelet ble tilvirket, også legges til grunn når anskaffelseskost defineres i relasjon til fond for urealiserte gevinster.

3.3.2 Anskaffelseskost for gjeldsinstrumenter

Anskaffelseskost for et gjeldsinstrument (eiendel eller forpliktelse) på *anskaffelsestidspunktet* er virkelig verdi, med tillegg/fradrag for transaksjonsutgifter,⁵ jf. IAS 39.43. Anskaffelseskost for gjeldsinstrumenter vil ofte endres over tid. Tilbakebetalinger reduserer anskaffelseskost; opptrekk på gjeldsinstrumentet (lånet, obligasjonen mv.) øker anskaffelseskost. Anskaffelseskost på gjeldsinstrumenter endrer seg også ved at det påløper renter, inkludert fordeling av finansieringsutgifter samt overkurs eller underkurs ved kjøp (amortisert kost). En effektiv rentemetode benyttes for å beregne påløpte renter (etterfølgende amortisering), jf. IAS 39.9. Som en forenkling kan en lineær metode benyttes i stedet for effektiv rentemetoden. Det vil her være tilnærmet nøytralitet i forhold til GRS, se punkt 4.4.2 Aksjer og obligasjoner regnskapsført til virkelig verdi.

Gjeldsinstrumenter holdt til forfall regnskapsføres til amortisert kost, og ingen urealisert gevinst regnskapsføres. Det oppstår derfor ikke krav om avsetning til fond for urealiserte gevinster.

3.3.3 Avskrivninger og nedskrivninger

Avskrivninger og nedskrivninger inngår ikke i regnskapsmessig anskaffelseskost, og påvirker derfor ikke avsetning til fond for urealiserte gevinster. Det er ingen holdepunkter i bestemmelsens ordlyd for at avskrivninger og nedskrivninger skal redusere anskaffelseskost ved beregningen av fond for urealiserte gevinster.

Fordi av- og nedskrivninger ikke tas hensyn til ved beregning av avsetningskravet, oppnås det ikke nøytralitet i utbyttegrunnlaget sammenlignet med GRS, se punkt 4.1.1
Investerings eiendommer regnskapsført til virkelig verdi.

3.3.4 Overføringer mellom selskaper under samme kontroll

Overføring av eiendeler og forpliktelser mellom selskaper under samme kontroll regnskapsføres i noen tilfeller til kontinuitetsverdier. Bruk av regnskapsmessig anskaffelseskost (se punkt 3.3) og det regnskapsmessige realisasjonsbegrepet (se punkt 3.2) tilsier at opprinnelig anskaffelseskost (etter IFRS) fra overdragende selskap videreføres i beregningen av eventuell urealisert gevinst,

---

⁴ Adgangen til å kostnadsføre er opphevet i ny versjon av IAS 23, men den nye versjonen av standarden er ennå ikke godkjent for bruk i EU/EØS-området.

⁵ Se IAS 39 AG 13.

slik at gevinsten videreføres som urealisert i overtakende selskap. Dersom overføringen regnskapsføres som en transaksjon, det vil si til virkelig verdi, videreføres ikke opprinnelig anskaffelseskost i relasjon til fond for urealiserte gevinster.

4 Anvendelse av reglene på enkelteiendeler og -forpliktelser

4.1 Investeringseiendommer, varige driftsmidler og immaterielle eiendeler

4.1.1 Investeringseiendommer regnskapsført til virkelig verdi

Etter IAS 40 kan foretaket velge å regnskapsføre investeringseiendommer til virkelig verdi eller etter anskaffelseskostmodellen. Ved regnskapsføring til virkelig verdi skal forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost bindes i fondet. Dette er illustrert med et eksempel nedenfor.

Foretaket etableres med anskaffelse av et bygg til 800, kontanter 300, gjeld 600 og egenkapital 500. Inntekt fra utleie av bygg utgjør 20 første året. Årlige avskrivninger ved bruk av anskaffelseskostmodellen⁶ er 10. Bygget stiger i verdi ved utgangen av år 1 til 805.

	Balanse 1.1.	Balanse 31.12. Anskaffelses- kostmodellen	Balanse 31.12. Virkelig verdi
Kontanter	300	320	320
Bygg	800	790	805
Sum eiendeler	1 100	1 110	1 125
Egenkapital	500	510	525
Gjeld	600	600	600
Sum egenkapital og gjeld	1 100	1 110	1 125

I dette tilfellet utgjør avsetning til fondet $805 - 800 = 5$. Egenkapitalen er imidlertid 15 høyere ved bruk av virkelig verdi enn ved bruk av anskaffelseskostmodellen.

⁶ NRS utga en veiledning i august 2007, NRS(V) *Anvendelse av IFRS-løsninger innenfor god regnskapsskikk*, som blant annet omhandler samordning av avskrivningsplanene etter GRS og IFRS.

Årsaken til at det ikke oppnås full nøytralitet, er at avsetningen til fondet beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost, og ikke som forskjellen mellom balanseført verdi og avskrevet verdi. Bruk av avskrevet verdi ville ha medført at foretaket fremover måtte fortsette å holde rede på hva avskrivninger og nedskrivninger ville ha vært etter anskaffelseskostmodellen. Til informasjon kan nevnes at de norske reglene på dette punktet tilsvarer de danske reglene (unntatt for poster regnskapsført til estimert anskaffelseskost, se punkt 4.1.3).

4.1.2 Verdiregulering

IAS 16 tillater verdiregulering av varige driftsmidler til virkelig verdi. Verdireguleringen skal gjøres med en slik hyppighet at balanseført verdi ikke avviker vesentlig fra virkelig verdi på balansedagen. Det foretas av- og nedskrivninger mellom hver verdiregulering.

Avsetning til fond for urealiserte gevinster skal beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost. Det oppstår derfor bare krav om avsetning dersom den balanseførte verdien etter oppregulering er høyere enn eiendelens anskaffelseskost. For omtale av når avsetningen reverserer, se punkt 3.2 Reversering av urealiserte gevinster.

Skulle man oppnådd nøytralitet i utbyttegrunlaget, måtte differansen mellom oppregulert verdi og balanseført verdi etter GRS avsettes til fondet. Slik er de danske reglene. Det er imidlertid ingen holdepunkter i den norske bestemmelsen for å avsette for mer enn differansen mellom oppregulert verdi og opprinnelig anskaffelseskost. Nøytralitetshensyn i forhold til regnskaper avlagt etter GRS og anskaffelseskostmodellen i IFRS kan tale for et avsetningskrav tilsvarende den danske løsningen. I så fall er det behov for forskriftsbestemmelser eller lovendring.

IAS 38 har en verdireguleringsmodell som et alternativ til anskaffelseskostmodellen, men i praksis eksisterer det få tilstrekkelig aktive markeder for immaterielle eiendeler.

4.1.3 Estimert anskaffelseskost

Ved overgangen til IFRS tillater IFRS 1 bruk av virkelig verdi eller verdiregulering som estimert anskaffelseskost (IFRS 1.16–19), for eiendeler⁷ som blir regnskapsført i en anskaffelseskostmodell (historisk kost) fremover. Estimert anskaffelseskost fastsettes på et senere tidspunkt enn anskaffelse av eiendelen. Oppreguleringen er en ren forenklingsregel knyttet til overgangen til IFRS. Dette tilsier at det oppstår et avsetningskrav ved overgangen til IFRS dersom balanseført verdi i inngående balanse (estimert anskaffelseskost) er høyere enn eiendelens opprinnelige anskaffelseskost. Differansen utgjør en urealisert gevinst som det skal avsettes for, selv om den estimerte anskaffelseskosten ansees som eiendelens regnskapsmessige anskaffelseskost i det etterfølgende. Bakgrunnen for reglene i IFRS 1 tilsier at GRS i dette tilfellet kan brukes som grunnlag for å beregne opprinnelig anskaffelseskost i stedet for IFRS. For omtale av når avsetningen reverserer, se punkt 3.2 Reversering av urealiserte gevinster.

---

⁷ IFRS 1.16-19 omhandler varige driftsmidler, immaterielle eiendeler og investeringseiendommer.

Til sammenligning er de danske reglene slik at ved oppregulering etter IFRS 1 bindes oppreguleringen i sin helhet, og ikke bare den del av oppreguleringen som medfører at balanseført verdi overstiger anskaffelseskost. Det er ingen holdepunkter i lovforarbeider eller i lovens ordlyd for en tilsvarende fortolkning av den norske bestemmelsen. Nøytralitetshensyn i forhold til regnskaper avlagt etter GRS taler for en løsning i samsvar med den danske løsningen. Det er i så fall behov for forskriftsbestemmelser eller lovendring.

4.2 Biologiske eiendeler

Biologiske eiendeler (oppdrettsfisk, skog mv.) skal vurderes til virkelig verdi etter IFRS, unntatt i tilfeller der virkelig verdi ikke kan måles på en pålitelig måte, jf. IAS 41. Når biologiske eiendeler regnskapsføres til virkelig verdi, skal avsetning til fond for urealiserte gevinster beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost. Anskaffelseskost for biologiske eiendeler er omtalt i IAS 41.30–33 i tilknytning til biologiske eiendeler hvor virkelig verdi ikke kan måles på en pålitelig måte.

På innhøstingstidspunktet blir virkelig verdi med fradrag for estimerte omsetningsutgifter ny anskaffelseskost, jf. IAS 2. Etablering av en ny anskaffelseskost ved overgang til IAS 2 gir ikke grunnlag for å reversere avsetningen fordi eiendelen ikke er realisert.

4.3 Leting etter og evaluering av mineralressurser

Lete- og evalueringseiendeler kan regnskapsføres etter verdireguleringsmodellen i IAS 16 og IAS 38, jf. IFRS 6.12. Avsetningen til fond for urealiserte gevinster blir i så fall som beskrevet i punkt 4.1.2 Verdiregulering.

4.4 Finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter skal i mange tilfeller regnskapsføres til virkelig verdi (unntatt i tilfeller der virkelig verdi ikke kan måles på en pålitelig måte), jf. IAS 39.

Investeringer i datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter (som ikke er holdt for salg i samsvar med IFRS 5), kan også regnskapsføres i samsvar med reglene i IAS 39, jf. IAS 27, IAS 28 og IAS 31.

Urealiserte gevinster blir innregnet i resultatet for eiendeler klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet og for forpliktelser klassifisert som finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet. For eiendeler klassifisert som tilgjengelige for salg innregnes de urealiserte gevinstene direkte mot egenkapitalen.

Dersom den balanseførte verdien av en finansiell eiendel regnskapsført til virkelig verdi er høyere enn anskaffelseskost, skal det avsettes til fond for urealiserte gevinster. For finansielle forpliktelser skal det avsettes til fondet dersom den balanseførte virkelige verdien av den finansielle forpliktelsen er lavere enn anskaffelseskost. Avsetningskravet kan bli redusert dersom finansielle eiendeler og forpliktelser sikrer hverandre og/eller kan ansees som en gruppe. Hva

som kan ansees som en gruppe, er omtalt i punkt 5.1 Vurderingsenheten, og sikring er omtalt i punkt 5.2 Sikringsbokføring.

Finansielle instrumenter i samsvar med regnskapsloven §§ 5-8 og 5-9 er ikke omfattet av plikten til avsetning. Dette er omtalt i punkt 7 Unntak fra plikten til avsetning for urealiserte gevinster.

Til sammenligning har de danske reglene ikke krav til avsetning til et bundet fond når det gjelder finansielle instrumenter.

4.4.1 Anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler

For en generell beskrivelse av anskaffelseskost vises til punkt 3.3 Anskaffelseskost ovenfor. Ved flere etterfølgende kjøp og salg av ombyttbare finansielle eiendeler får hvilke finansielle eiendeler som skal ansees solgt, betydning for beregningen av anskaffelseskost på gjenværende finansielle eiendeler. For regnskaper avlagt etter GRS krever regnskapsloven § 5-5 at ombyttbare finansielle eiendeler skal tilordnes gjennomsnittlig anskaffelseskost. IFRS har ingen tilsvarende regulering⁸ selv om tilordning av anskaffelseskost er aktuelt etter IFRS i de tilfeller virkelig verdi av finansielle eiendeler ikke kan måles pålitelig. Det antas derfor at både gjennomsnittlig anskaffelseskost og FIFO-metoden kan benyttes for å beregne anskaffelseskost for ombyttbare finansielle eiendeler etter IFRS. Det vil ikke være i tråd med lovbestemmelsens intensjon å veksle mellom prinsippene for å oppnå et høyere utdelingsgrunnlag. Det valgte prinsippet må derfor brukes for alle ombyttbare finansielle eiendeler.

4.4.2 Aksjer og obligasjoner regnskapsført til virkelig verdi

To eksempler på investeringer i finansielle instrumenter er kjøp av aksjer og obligasjoner. Når disse eiendelene regnskapsføres til virkelig verdi, er det aktuelt å foreta avsetning til fond for urealiserte gevinster.

Aksjer og obligasjoner klassifisert som tilgjengelig for salg skal balanseføres til virkelig verdi med verdiendring ført mot egenkapitalen (med mindre det er verdifall), jf. IAS 39. Aksjer og obligasjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet skal balanseføres til virkelig verdi med resultatføring av verdiendringene. Unntatt fra slik vurdering er tilfeller der virkelig verdi ikke kan måles på en pålitelig måte.

Dersom aksjene/obligasjonene ikke omfattes av regnskapsloven § 5-8 (se punkt 7.1.1) eller blir utlignet av urealiserte tap på andre poster innenfor samme gruppe (se punkt 5), må verdistigning tilføres fond for urealiserte gevinster. For obligasjoner i utenlandsk valuta kan også effekten av valutakursendringer holdes utenom avsetningen, se punkt 7.1.2 Pengeposter i utenlandsk valuta (regnskapsloven § 5-9).

Anskaffelseskost for obligasjoner er omtalt i punkt 3.3.2 Anskaffelseskost for gjeldsinstrumenter. Anskaffelseskost for gjeldsinstrumenter (eiendel eller forpliktelse) er virkelig

---

⁸ Se også NOU 2003: 23 pkt. 10.1.3.4 s. 174.

verdi på *anskaffelsestidspunktet* med tillegg/fradrag for transaksjonsutgifter, jf. IAS 39.43.⁹ Tilbakebetalinger reduserer anskaffelseskost; opptrekk på gjeldsinstrumentet (lånet, obligasjonen mv.) øker anskaffelseskost. Etterfølgende amortisering av renter (inkludert finansieringsutgifter og overkurs/underkurs ved kjøp) ved bruk av en effektiv rente-metode endrer også anskaffelseskost.

Det vil her være tilnærmet nøytralitet i forhold til GRS. Anvendelse av effektiv rente-metode er tillatt etter GRS, men en forenklet metode for periodisering av påløpte renter etter en lineær modell er praktisert innenfor GRS. Med bakgrunn i nøytralitetshensynet og at den forenklede metoden gir tilnærmet samme resultat som effektiv rente-metoden, kan en lineær modell benyttes for å fordele påløpte renter ved beregning av anskaffelseskost.

Ved regnskapsføring av gjeldsinstrumenter på eiendelssiden til virkelig verdi vil eventuelle transaksjonsutgifter innledningsvis medføre redusert egenkapital (umiddelbart for gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultatet og på "dag 1" for gjeldsinstrumenter tilgjengelig for salg) sammenlignet med regnskapsføring til amortisert kost. Et slikt "urealisert tap" reduserer ikke avsetning til fond for urealiserte gevinster med mindre det blir utlignet av urealiserte gevinster på andre poster innenfor samme gruppe (se punkt 5), men reduserer annen opptjent egenkapital sammenlignet med GRS.

I sjeldne tilfeller kan det være aktuelt å gå over fra å regnskapsføre et gjeldsinstrument til virkelig verdi til å regnskapsføre det til amortisert kost, jf. IAS 39.54. Etter IAS 39.54 blir den balanseførte virkelige verdien ved overgangen gjeldsinstrumentets amortiserte kost, men eiendelen er ikke realisert, og det er derfor ikke grunnlag for å løse opp avsetningen til fondet ved overgangen (se også punkt 3.2 Reversering av urealiserte gevinster).

4.4.3 Reforhandling av lån

Ved reforhandling av rentebetingelser knyttet til et lån endres virkelig verdi av lånet. Endres verdien av lånet med mer enn 10 %, anses det opprinnelige lånet å være innfridd i henhold til IAS 39, med derpå følgende opptak av et nytt lån med ny anskaffelseskost. Dersom lånet har vært regnskapsført til virkelig verdi, kan det være regnskapsført urealiserte gevinster tidligere, med tilhørende avsetning til fondet. Effekten av endrede rentebetingelser ansees i slike tilfeller *realisert*, og medfører at de tidligere avsetningene til fondet reverserer fordi bestemmelsens ordlyd omfatter avsetning for *urealiserte* gevinster. I punkt 3.2 Reversering av urealiserte gevinster er det forutsatt at realisasjon skal forstås ut fra det regnskapsmessige realisasjonsbegrepet. Følgelig anses det opprinnelige lånet realisert, også i relasjon til fond for urealiserte gevinster.

4.4.4 Konvertible obligasjoner – utskilling av egenkapitalelement

I henhold til IFRS skal konvertible obligasjoner dekomponeres – som hovedregel i en gjelds- og en egenkapitaldel (hos låntaker/obligasjonsutsteder). Balanseført verdi av lånet er derved lavere enn lånets pålydende. Regnskapsføring med utskilling av et egenkapitalelement er innenfor GRS.

---

⁹ Se IAS 39 AG 13.

Slik regnskapsføring er heller ikke et resultat av en urealisert gevinst knyttet til lånet, jf. punkt 3.1 Urealisert gevinst. Av begge årsaker faller egenkapitalelementet utenfor det som avsettes til fondet.

For gjeldsdelen av den konvertible obligasjonen vises det til tidligere omtale i punkt 3.3.2 Anskaffelseskost for gjeldsinstrumenter og punkt 4.4.2 Aksjer og obligasjoner regnskapsført til virkelig verdi.

4.4.5 Valutaterminkontrakter

Valutaterminkontrakter skal etter IFRS regnskapsføres til virkelig verdi. Slik regnskapsføring er tillatt også etter GRS, jf. NRS(HU) *Transaksjoner og regnskap i utenlandsk valuta* punkt 59,¹⁰ og det er derfor ikke grunnlag for en avsetning til fondet.

4.4.6 Innebygde derivater

IAS 39 krever oftere enn GRS at innebygde derivater skilles ut fra vertskontrakten. Dersom slike innebygde derivater har et urealisert tap, regnskapsføres et urealisert tap etter IFRS, som ikke regnskapsføres etter GRS (med mindre totalkontrakten har et tilsvarende urealisert tap). Det urealiserte tapet reduserer *ikke* avsetning til fond for urealiserte gevinster med mindre det blir utlignet av urealiserte gevinster på andre poster innenfor samme gruppe (se punkt 5), men reduserer den opptjente egenkapitalen sammenlignet med GRS. Det oppnås ikke nøytralitet i forhold til GRS.

5 Anvendelse av reglene på grupper av eiendeler og forpliktelser

5.1 Vurderingsenheten

Aksjelovene § 3-3a definerer ikke hva som kan inngå i en gruppe av eiendeler/forpliktelser, eller når eiendeler/forpliktelser kan sees i sammenheng i forhold til avsetningskravet. Vurdering basert på gruppe av eiendeler/forpliktelser vil medføre at en kan motregne negative differanser mot positive og oppnå et lavere fond for urealiserte gevinster. Bestemmelsens ordlyd innebærer en *adgang*, ikke en *plikt*, til å se eiendeler/forpliktelser i sammenheng i forhold til avsetningskravet. Eiendeler/forpliktelser som ikke kvalifiserer til å inngå i en større vurderingsenhet, må vurderes enkeltvis.

Forarbeidene til lovbestemmelsen gir ingen veiledning om hva som inngår i en gruppe av eiendeler/forpliktelser, men intensjonen med bestemmelsen gir noen retningslinjer. Nøytralitetshensynet tilsier at poster ikke sees i sammenheng dersom dette isolert sett medfører en økning i den frie egenkapitalen sammenlignet med GRS. Formålet om at urealiserte gevinster ikke skal kunne deles ut, setter også begrensninger på omfanget av vurderingsenheten. Ved siden av nøytralitetshensynet og formålet om at urealiserte gevinster ikke skal kunne deles ut, er

---

¹⁰ NRS har foreslått å trekke tilbake høringsutkastet, men dette punktet er ikke omdiskutert.

praktiserbarhet et viktig hensyn. Dette tilsier at for poster som i *hovedsak* inneholder en urealisert gevinst hver for seg, kan beregningen foretas på totalnivå dersom avsetningskravet blir tilnærmet likt om postene vurderes hver for seg eller samlet.

Ved vurdering av hva som kan anses som en gruppe av eiendeler og forpliktelser, er det naturlig å se hen til begrepet vurderingsenhet i regnskapsregelverket. Andre regnskapsmessige betraktninger kan også være aktuelle.

5.1.1 Regnskapslinje

I regnskapet presenteres eiendelene og forpliktelsene i balansen fordelt på regnskapslinjer. Urealiserte gevinster og tap som tilhører forskjellige regnskapsmessige vurderingsenheter, kan inngå i en regnskapslinje, eksempelvis skip og bygninger eller skog, lakseoppdrett og torskeoppdrett (tre ulike typer biologiske eiendeler). På den annen side kan instrumenter på eiendels- og gjeldssiden ha eksponering mot samme type risiko, men med motsatt fortegn, slik at risikoen er betydelig redusert eller eliminert dersom eiendelen og forpliktelsen sees under ett. At eiendeler/forpliktelser inngår på samme linje i regnskapet, antas ut fra bestemmelsens intensjon ikke å være et *tilstrekkelig* eller *nødvendig* vilkår for å anse disse som en gruppe i relasjon til fond for vurderingsforskjeller.

5.1.2 Kontantgenererende enhet

Gruppering av eiendeler/forpliktelser innenfor samme kontantgenererende enhet, jf. IAS 36.6, kan være en fornuftig forståelse av gruppebegrepet. En kontantgenererende enhet er den minste identifiserbare gruppen av eiendeler som genererer inngående kontantstrømmer, og som i all vesentlighet er uavhengige av inngående kontantstrømmer fra andre eiendeler eller grupper av eiendeler, jf. IAS 36.6. Den kontantgenererende enheten er vurderingsenheten ved nedskrivningsvurderinger, også etter GRS. For investeringseiendommer regnskapsført til virkelig verdi (se punkt 4.1.1) og varige driftsmidler regnskapsført etter verdireguleringsmodellen (se punkt 4.1.2) tilsier nøytralitetshensynet at vurderingsenheten ikke kan være større enn den kontantgenererende enheten.

Dette illustreres med et eksempel. Et selskap har to investeringseiendommer som utgjør hver sin kontantgenererende enhet, og har følgende verdier:

Investeringseiendommer	Anskaffelseskost	Verdi 31.12.2006	Verdiendring
Bygata 1	1 000	1 500	500
Landveien 2	1 200	900	-300

Bygata 1 har en urealisert gevinst på 500, og Landveien 2 har et urealisert tap på 300. Etter GRS reduseres annen egenkapital med 300 fordi Landveien 2 må nedskrives. Ved regnskapsføring til virkelig verdi etter IFRS øker den totale egenkapitalen med 200 (500–300). 500 avsettes til fond for urealiserte gevinster. Annen egenkapital reduseres med 300 (som ved GRS).

For eiendeler/forpliktelser som inngår i en avhendingsgruppe etter IFRS 5, bør samme vurderingsenhet kunne legges til grunn i relasjon til avsetningskravet.

5.1.3 Markedsrisiko

Gruppering av eiendeler innenfor samme type markedsrisiko kan være en fornuftig måte å bestemme vurderingsenhetene på. Følgende typer markedsrisiko er definert i IFRS 7:

- Valutarisiko
- Renterisiko
- Annen prisrisiko

Eiendelene/forpliktelsene grupperes til den type risiko de i hovedsak er påvirket av. Annen prisrisiko er en samlekategori for andre typer markedsrisiki enn renterisiko og valutarisiko, og inneholder for eksempel risiko for endringer i råvarepriser eller egenkapitalpriser. Gevinster og tap som skyldes svært ulike typer risiki, kan ikke motregnes ved gruppevurderingen, men risiki som er nært linket, kan det være aktuelt å se i sammenheng. Se også omtale av sikring i punkt 5.2.

5.1.4 Porteføljevurdering

GRS tillater i noen tilfeller porteføljevurdering i forhold til laveste verdis prinsipp. Hensynet til tilnærmet nøytralitet mot GRS tilsier at gruppering kan foretas i tråd med porteføljevurdering etter GRS. IFRS har ikke veiledning om porteføljevurdering fordi finansielle instrumenter skal regnskapsføres til virkelig verdi, og da bortfaller spørsmålet om porteføljevurdering.

Porteføljevurdering er bl.a. omtalt i lovforarbeidene til regnskapsloven i NOU 1995:30, Ot.prp. nr. 42 (1997–98) og i et sirkulære fra Oslo Børs i 1999. Porteføljevurdering dreier seg i denne sammenheng om situasjoner hvor selskapet har satt sammen en gruppe av eiendeler (for eksempel aksjer) for å redusere risikoen (porteføljestyring). Forutsetninger for å anvende porteføljevurdering er at porteføljen er sammensatt for å redusere usystematisk risiko (bredt diversifisert), samtidig som det lar seg påvise at risikoreduksjonen er betydelig.

I tillegg er det et vilkår for å bruke porteføljevurdering etter GRS at enkeltinvesteringer som er utsatt for betydelig og varig verdifall, skilles ut fra porteføljen. Konsekvensen er at det urealiserte tapet ikke kan motregnes mot urealiserte gevinster i porteføljen for øvrig, og det må foretas en nedskrivning av tapet på posten som er skilt ut. For finansielle eiendeler som er øremerket til virkelig verdi over resultatet, jf. IAS 39, skilles ikke slike typer verdifall ut regnskapsmessig fordi alle verdiendringer føres over resultatregnskapet. En eventuell vurdering av hvilke poster som er utsatt for betydelig og varig verdifall, måtte i så fall gjøres utelukkende i relasjon til avsetningskravet. Hensynet til reglens praktiserbarhet tilsier at foretaket kan unnlate å skille ut enkeltinvesteringer som er utsatt for betydelig og varig verdifall fra porteføljen.

Nedskrivninger av finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg, skal gjennomføres ved objektive indikasjoner på verdifall. Nedskrivningen medfører da en resultatføring av nedskrivningsbeløpet. Det synes urimelig at foretakets valg av kategori (*øremerket til virkelig verdi over resultatet* eller *klassifisert som tilgjengelig for salg*) skal medføre forskjellig avsetning

til fondet, og det antas derfor at nedskrivningene kan tas med ved gruppevurderingen også for finansielle eiendeler klassifisert som tilgjengelig for salg.

5.1.5 Eksempel

Gruppevurdering av finansielle instrumenter er illustrert med et eksempel nedenfor. Investor AS investerer i løpet av 2006 i to porteføljer av aksjer (aksjeportefølje A og aksjeportefølje B) for henholdsvis 200 og 300. Aksjene i de to porteføljene klassifiseres som tilgjengelig for salg. Investor AS investerer også i rentederivater i OTC-markedet. Derivatene har ingen anskaffelseskost. De klassifiseres som virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Ingen av investeringene tilfredsstillers vilkårene i regnskapsloven § 5-8 (se punkt 7.1.1). I løpet av 2006 har verdiutviklingen vært som følger:

Instrument	Anskaffelseskost	Verdi 31.12.2006	Verdiendring
Aksjeportefølje A	200	300	100
Aksjeportefølje B	300	280	-20
Rentederivat A	0	-25	-25
Rentederivat B	0	5	5

Investor AS må vurdere investeringene til virkelig verdi innenfor hver portefølje/type markedsrisiko. Aksjeportefølje A, aksjeportefølje B og rentederivatene vurderes hver for seg. Fond for urealiserte gevinster blir:

	Verdiendring
Verdiendring aksjeportefølje A	100
Verdiendring aksjeportefølje B	-20
Verdiendring rentederivater (-25+5)	-20
Fond for urealiserte gevinster	100

Totalt fond for urealiserte gevinster er 100. Investor AS får ikke foreta full motregning av verdifallet på rentederivat A, da dette har en annen risikoeksponering enn aksjeinvesteringene, og får ikke motregne urealisert gevinst på aksjeportefølje A mot urealisert tap på aksjeportefølje B.

5.2 Sikringsbokføring

Sikring er en form for regnskapsmessig gruppevurdering med klart definerte kriterier i IAS 39. IFRS skiller i IAS 39.86 mellom tre typer sikringsforhold:

- a) *Virkelig verdi-sikring: En sikring av eksponeringen for endringer i virkelig verdi av en innregnet eiendel eller forpliktelse eller et innregnet bindende tilsagn, eller en identifisert andel av en slik eiendel, forpliktelse eller bindende tilsagn, som er henførbare til en særlig risiko og som kan påvirke resultatet.*
- b) *Kontantstrømssikring: En sikring av eksponeringen for variabilitet i kontantstrømmer som i) er henførbare til en særlig risiko tilknyttet en innregnet eiendel eller forpliktelse (for eksempel alle eller noen framtidige rentebetalinger til variabel rente) eller en svært sannsynlig forventet transaksjon, og ii) kan påvirke resultatet.*
- c) *Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet, som definert i IAS 21.*

En sikring av valutarisikoen ved et bindende tilsagn kan regnskapsføres som en virkelig verdi-sikring eller som en kontantstrømsikring.

Adgangen til å vurdere poster som en gruppe tilsier at dersom kriteriene for sikringsbokføring er oppfylt, bør sikringsobjektet og sikringsinstrumentet vurderes under ett i forhold til reglene om fond for urealiserte gevinster dersom både sikringsinstrumentet og sikringsobjektet er ført til virkelig verdi i balansen.

Etter NRS(F) *Finansielle eiendeler og forpliktelser punkt 20* kan sikringsrelasjoner som oppfyller alle krav til regnskapsføring av sikring i IAS 39 regnskapsføres i samsvar med sikringsreglene i IAS 39. Regnskapsføring etter sikringsreglene i IAS 39 er dermed en tillatt løsning innenfor god regnskapsskikk og medfører således ikke avsetning til fond for urealiserte gevinster.

Foretaket kan ha to poster i balansen som oppfyller kriteriene for sikring etter GRS, og ut fra forretningsmessige betraktninger, men som ikke oppfyller alle vilkår for å kvalifisere som regnskapsmessig sikring etter IFRS (virkelig verdi-sikring). Nøytralitetshensynet tilsier at foretaket kan velge å se de to balansepostene i sammenheng ved beregning av avsetningskravet, selv om sikringsforholdet ikke oppfyller alle kriterier etter IFRS (se også punkt 5.1).

6 Utsatt skatt

Ifølge aksjelovene § 3-3a første ledd gjøres avsetningen ”... *under hensyn til effekten av utsatt skatt*”. Det fremgår av Ot.prp. nr. 39 (2004–2005) side 165 at det ikke er plikt til å ta hensyn til effekten av utsatt skatt.

Hvorvidt det er en effekt av utsatt skatt, vurderes ut fra reglene i det aktuelle skatteregimet. For eksempel vil det ikke være en utsatt skatt-effekt knyttet til eiendeler som er innenfor

fritaksmodellen. En eventuell utsatt skatt skal beregnes basert på forskjellen mellom balanseført verdi og anskaffelseskost.

7 Unntak fra plikten til avsetning for urealiserte gevinster

Bestemmelsens andre ledd omfatter unntakene fra plikten til å avsette til fond for urealiserte gevinster.

Unntakene i bestemmelsens annet ledd kan deles i tre typer poster:

- Annet ledd nr. 1 og 2 omfatter eiendeler som GRS krever eller tillater at vurderes til virkelig verdi.
- Annet ledd nr. 3 omfatter immaterielle eiendeler som etter aksjelovene allerede går til fradrag i selskapets frie egenkapital i relasjon til utdelinger. Dette omfatter:
  - balanseført forskning og utvikling
  - goodwill
  - netto utsatt skattefordel
- Annet ledd nr. 4 omfatter andre poster når det er fastsatt i forskrift. Foreløpig er det ikke fastsatt slik forskrift.

7.1 Eiendeler som skal/kan vurderes til virkelig verdi etter GRS

Bakgrunnen for dette unntaket er at disse eiendelene skal/kan vurderes til virkelig verdi også etter GRS.

7.1.1 Markedsbaserte finansielle omløpsmidler (regnskapsloven § 5-8)

Etter lovbestemmelsens annet ledd nr. 1 gjelder ikke avsetningsplikten for markedsbaserte finansielle omløpsmidler i en handelsportefølje. Unntaket omfatter kun gevinster knyttet til de finansielle omløpsmidlene som er definert i regnskapsloven § 5-8. Til sammenligning har de danske reglene ikke et krav om avsetning for urealiserte gevinster på finansielle instrumenter.

Finansielle instrumenter som inngår i regnskapsloven § 5-8, vil normalt være en undergruppe av det som i IFRS er finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet.

Unntaket i lovbestemmelsens annet ledd nr. 1 hindrer ikke at det avsettes for de totale urealiserte gevinstene på finansielle instrumenter. Ved avsetning for de totale urealiserte gevinstene på finansielle instrumenter slipper foretaket å ta stilling til om de finansielle instrumentene foretaket eier, er innenfor eller utenfor definisjonen i regnskapsloven § 5-8.

7.1.2 Pengeposter i utenlandsk valuta (regnskapsloven § 5-9)

Pengeposter i utenlandsk valuta skal omregnes til balansedagens kurs også etter GRS. En eventuell urealisert gevinst på grunn av valutakursendringer bindes ikke i fond for urealiserte gevinster.

Pengeposter kan være gjeldsinstrumenter i utenlandsk valuta. Den urealiserte gevinsten på gjeldsinstrumenter i utenlandsk valuta kan dekomponeres i en urealisert gevinst (tap) knyttet til valutakursendringer og en urealisert gevinst (tap) knyttet til endringer i underliggende verdi. Hvis gjeldsinstrumentet er et finansielt instrument som også tilfredsstillers vilkårene i regnskapsloven § 5-8, er hele den urealiserte gevinsten omfattet av unntakene fra krav til avsetning i lovbestemmelsens annet ledd.

Hvis gjeldsinstrumentet ikke tilfredsstillers vilkårene i regnskapsloven § 5-8, holdes bare eventuell urealisert gevinst på grunn av valutakursendringer utenom avsetning til fond for urealiserte gevinster. Den balanseførte verdien av et gjeldsinstrument sammenlignes derfor med gjeldsinstrumentets anskaffelseskost i utenlandsk valuta omregnet til balansedagens valutakurs. Dette er illustrert med et eksempel nedenfor.

Dato		Virkelig verdi i valuta	Valutakurs	Balanseført beløp
01.01.	Opprinnelig investering	\$ 100	7,00	700
31.12.	Etterfølgende vurdering	\$ 125	8,00	1 000
	Endring	\$ 25	1,00	300

Den totale urealiserte gevinsten utgjør kr 300. Ved utskillelse av valutakurseffekten blir avsetningen til fondet i dette tilfellet på kr 200 (1 000–800). Dette gir også nøytralitet i forhold til et GRS-regnskap.

Dersom valutakursen i eksempelet var 8 ved begynnelsen av året og 7 ved slutten av året, ville den totale urealiserte gevinsten være kr 75. Når valutakurseffekten holdes utenom, utgjør den urealiserte gevinsten for øvrig kr 175.

Dersom det er en urealisert gevinst totalt sett, men valutakurseffekten utgjør et urealisert tap, øker altså avsetningen. Resultatet er at det avsettes for den urealiserte gevinsten i lokal valuta omregnet til balansedagens kurs ($\$ 25 * 7$). Dette gir også nøytralitet i forhold til et GRS-regnskap.

Etter lovbestemmelsens annet ledd nr. 2 gjelder ikke avsetningsplikten for urealiserte valutagevinster. Bestemmelsen hindrer ikke at det avsettes for den totale urealiserte gevinsten på pengeposter regnskapsført til virkelig verdi. Foretaket kan dermed beregne de urealiserte gevinstene på pengeposter på samme måte som de urealiserte gevinstene på øvrige finansielle instrumenter til differansen mellom virkelig verdi og anskaffelseskost i norske kroner.

8 Presentasjon og noteopplysninger

Fond for urealiserte gevinster er et selskapsrettslig fond, i motsetning til de regnskapsmessige fondene som for eksempel verdireguleringsreserven for varige driftsmidler, jf. IAS 16.39. Fondet er derfor ikke en del av den regnskapsmessige egenkapitalspesifikasjonen etter IFRS, men opplysning om fondets størrelse gis som en tilleggsopplysning knyttet til egenkapitalen. Nedenfor har vi kort oppsummert relevante generelle krav for foretak som anvender full IFRS i selskapsregnskapet, og for foretak som anvender forenklet IFRS.

For foretak som anvender full IFRS i selskapsregnskapet, følger klassifisering og presentasjon av egenkapitalen av IAS 1 *Presentasjon av finansregnskapet*. I henhold til IAS 1.76 skal selskapet informere om arten av og formålet med hvert enkelt fond i egenkapitalen, enten i balansen eller i notene. IAS 1.77 krever at det opplyses om forhold som begrenser anvendelse av kapitalen knyttet til hver kategori av egenkapital. I henhold til IAS 1.36 skal det vises sammenlignbar informasjon for all finansiell informasjon som presenteres i regnskapet med mindre det er gitt særskilt unntak for dette. IAS 1.108 b) krever at det skal informeres om regnskapsprinsipper som er relevante for å forstå regnskapet. Det vil for eksempel kunne være relevant å informere om hvordan selskapets regnskapsprinsipper påvirker beregningen av fond for urealiserte gevinster, samt hvordan beregningen gjennomføres.

Foretak som anvender forenklet IFRS, skal følge regnskapslovens oppstillingsplan, jf. regnskapsloven § 3-9 femte ledd. Fond for urealiserte gevinster vil etter regnskapsloven § 6-2 inngå i posten "fond" under opptjent egenkapital.

Regnskapslovens notekrav skal følges, jf. Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder. Regnskapsloven § 7-25 første ledd krever at opptjent egenkapital skal spesifiseres. Kravet har sammenheng med at regnskapslovens oppstillingsplan for balansen ble endret med virkning for regnskapsåret 2006, slik at opptjent egenkapital ikke lenger må spesifiseres på de enkelte fond i balansen.

Kravene til opplysninger i årsberetningen følger ikke av IFRS, men av regnskapslovens bestemmelser. Det fremgår i NRS 16 *Årsberetning* at det skal opplyses om foretakets frie egenkapital, det vil si den del av egenkapitalen som lovlig kan deles ut som utbytte. Sammenhengen mellom resultat og utbyttegrunnlag bør gjøres rede for. Dette vil være spesielt viktig hvis foretaket avlegger selskapsregnskapet etter IFRS.

Vedlegg 1 Brev fra Finansdepartementet til KPMG

KPMG Huset
Att: Gudrun H. Sanaker
Pb. 7000 Majorstuen
0306 OSLO

Deres ref

Vår ref
06/561 FM EDK

Dato
26.01.2006

Fond for urealiserte gevinster – enkelte avklaringer

Det vises til e-post 25. januar 2005 fra KPMG med spørsmål knyttet til anvendelsen av den nye bestemmelsen i aksjeloven og allmennaksjeloven § 3-3 a om avsetning til fond for urealiserte gevinster. Det vises også til artikkelen i Dagens Næringsliv den 23. januar om dette som bygger på vurderingene til fagdirektør Jan Aastveit og partner Arne Dyrkorn i KPMG. Artikkelen tar opp den omfattende utdelingen av ekstraordinære utbytter fra aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper i fjor og muligheten for at mange av disse kan være utdelt i strid med den nevnte bestemmelsen. KPMG har også oversendt Finansdepartementet utkast til en fagartikkel om avsetningskravet skrevet av revisorene Aastveit og Dyrkorn.

For det første bør skattereglene som har hindret såkalt godtgjøringsfradrag for ulovlig utdelt utbytte være godt kjent i næringslivet. Godtgjøringsfradrag var nødvendig for at utdelt utbytte skulle være skattefritt på aksjonærens hånd. Fra i år er som kjent reglene om beskatning av utbytte lagt om. Selskaper er fritatt for beskatning av lovlig utdelt utbytte. Personlige aksjonærer får redusert utbyttebeskatningen med et skjermingsfradrag, forutsatt at utbyttet er lovlig utdelt.

Det nye avsetningskravet i aksjelovene – fond for urealiserte gevinster – begrenser adgangen til å dele ut utbytte. Bestemmelsen gjelder for alle aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, men kravet retter seg i første rekke mot selskaper som benytter den adgangen som ble innført fra regnskapsåret 2005 til å utarbeide regnskap etter internasjonale regnskapsstandarder (International Financial Reporting Standards - IFRS). Det må kunne antas at de selskapene som har valgt å gå over til IFRS allerede fra 2005 grundig har vurdert de selskapsrettslige og skattemessige konsekvensene av dette, inkludert kravet om avsetning til fond for urealiserte gevinster.

I lovforarbeidene til bestemmelsen er det, under henvisning til de lovfestede unntakene fra avsetningskravet, lagt til grunn at avsetningskravet ikke vil ha betydning for selskaper som fortsatt fører selskapsregnskap etter regnskapsloven. Etter KPMGs vurdering er ikke denne intensjonen fullt ut oppnådd.

Ut fra tidligere erfaringer har departementet vært oppmerksom på at det kan oppstå kompliserte spørsmål og uforutsette effekter i tilknytning til avsetningskrav (Ot.prp. nr. 39 – 2004-2005 s. 166). Departementet tar derfor sikte på å fastsette en forskrift som presiserer avsetningskravet og fastsetter ytterligere unntak fra avsetningskravet innen utgangen av 2006. De omfattende vurderingene til revisorene Dyrkorn og Aastveit vil være et verdifullt innspill i arbeidet med forskriften. Det har ikke vært mulig å fastsette forskrifter som kan få anvendelse på utdelinger i 2005 og 2006. Det har likevel vært helt nødvendig å sette lovreglene i kraft, nettopp for å sikre at selskaper som følger IFRS ikke kan få et vesentlig høyere utbyttegrunnlag enn andre selskaper og for å sikre et forsvarlig utbyttegrunnlag for alle selskaper.

I tilfeller der det isolert sett kan være uklart hvilket resultat anvendelsen av avsetningskravet på enkelte poster i balansen vil gi, legger departementet til grunn at det bl.a. må legges vekt på den nevnte forutsetningen i Ot.prp. nr. 39 – 2004-2005 (s. 165) om at *"Bestemmelsen vil etter forslaget ha betydning for selskaper som fører selskapsregnskap i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder [...]". Avsetningskravet vil etter forslaget ikke ha betydning for selskaper som*

fortsatt fører selskapsregnskap etter de øvrige bestemmelsene i regnskapsloven, jf. omtalen nedenfor av bestemmelsens annet ledd".

KPMG ber spesielt om en avklaring av håndteringen av avsetninger til fondet på grunnlag av eldre oppskrivninger. Dette er også omtalt særskilt i artikkelen i Dagens Næringsliv. Adgangen til oppskrivning ble ved regnskapsloven av 1998 fjernet fra 1999. Oppskrivningsbeløpet har hele tiden vært bundet egenkapital. Før 1999 ble oppskrivninger ført mot et eget oppskrivningsfond. For oppskrivninger foretatt før 1999 følger det av overgangsbestemmelsen i regnskapsloven § 10-3 annet ledd at avsetningene skal videreføres i selskapenes overkursfond. Avsetningskravet i aksjeloven og allmennaksjeloven § 3-3 a avgrensers ikke særskilt mot slike oppskrivninger. Finansdepartementet legger vekt på at bestemmelsene om avsetning av oppskrivningsbeløp til overkursfond og om fond for urealiserte gevinster sett i sammenheng ikke naturlig kan forstås som et krav om å avsette for oppskrivningsbeløpet både til overkursfondet og oppskrivningsfondet. Departementet legger ut fra dette til grunn at reglene om avsetning til fond for urealiserte gevinster ikke medfører økte krav til fondsavsetning for eldre oppskrivninger. Departementet anser at det vil være en forsvarlig praksis å videreføre avsetningen i overkursfondet.

Med hilsen

Jan Bjørland e.f.
ekspedisjonssjef

Espen D. Knudsen
underdirektør

Vedlegg 2 Regler i Danmark

Spørsmålet om urealiserte gevinster skal avsettes til et bundet fond, er ikke en særnorsk problemstilling. I Danmark tillates, i likhet med i Norge, at selskapsregnskapene utarbeides i samsvar med IFRS. For selskapsregnskaper avlagt i henhold til den danske årsregnskapsloven er det åpnet for bruk av virkelig verdi på en rekke poster.

Erhvervs- og Selskabsstyrelsen i Danmark har utgitt en veiledning til Erhvervs- og Selskabsstyrelsens bekendtgørelse nr. 1329 af 14. december 2004 – Bekendtgørelse om anvendelse af internationale regnskabsstandarder for virksomheder omfattet af årsregnskapsloven (IFRS-bekendtgørelsen). I veiledningen omtales de selskapsrettslige bindingsreglene i siste punkt.

- Det er et generelt krav om at dersom IFRS-reglene har oppskrivninger og oppreguleringer av eiendeler eller nedskrivninger og nedreguleringer av forpliktelser som ikke er tillatt etter den danske årsregnskapsloven, bindes disse (jf. bekendtgørelsen § 7, stk. 2).
- Oppregulering av finansielle eiendeler og nedregulering av finansielle forpliktelser bindes ikke i fond (unntatt investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskaper, jf. den danske årsregnskapsloven § 41, stk. 3 og § 84, stk. 4).
- Virkelig verdi ("dagsverdi") for investeringseiendommer og biologiske eiendeler bindes i fond, jf. den danske årsregnskapsloven § 38, stk. 5. Erhvervs- og

Selskabsstyrelsen presiserer i veiledningen at ved endringer av regnskapsprinsipper, for eksempel ved overgang fra kostpris til virkelig verdi, skal beløpet som skal bindes, beregnes som om det nye prinsippet alltid hadde vært anvendt. Hvis en virksomhet eksempelvis hittil har målt investeringseiendommer til kostpris med fradrag for avskrivninger, men fremover anvender virkelig verdi, skal en positiv forskjell mellom virkelig verdi og kostpris bindes. Den oppskrivning som fremkommer ved at avskrivningene fjernes, bindes ikke.

- Oppregulering til ny estimert kostpris etter IFRS 1.16-19 betraktes som oppskrivning som bindes i sin helhet i fondet, fordi det dreier seg om en oppskrivning som foretas en gang, og ikke om endring av regnskapsprinsipp.
- Ved oppregulering av varige driftsmidler bindes et beløp tilsvarende oppreguleringen i fondet, jf. den danske årsregnskabsloven § 41, stk. 3.